

А. В. Герасименко,
аспірант, Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6942-7211>

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.19-20.120

РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПОДОЛАННІ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

А. Herasymentko,
Postgraduate student, Ivan Franko National University of Lviv

THE ROLE OF BANK LENDING TO INDUSTRIAL ENTERPRISES IN OVERCOMING
THE MACROECONOMIC CONSEQUENCES OF THE WAR: FOREIGN EXPERIENCE

У статті розглянуто, які макроекономічні наслідки зумовлюють збройні геополітичні конфлікти та війни. Виокремлено макроекономічні наслідки війни позитивного та негативного характеру. Проведено аналіз ролі та внеску банків і банківського кредитування промислових підприємств у подоланні негативних макроекономічних наслідків Другої світової війни. Висвітлено роль кредитів на розвиток, наданих у промисловість міжнародними фінансовими інституціями, зокрема Міжнародним банком реконструкції та розвитку. Проаналізовано роль банківського кредитування промислових підприємств у "економічному диві", яке мало місце у період після Другої світової війни у Німеччині та у Японії. З'ясовано, чому країни, в яких збереглася банко-орієнтована фінансова система, та які відбудувалися за допомогою кредитних інструментів банків розвитку, відновлювали макроекономічну стабільність після Другої світової війни дещо швидшими темпами.

The events of our time, which are characterized by a significant aggravation of multiple geopolitical conflicts, as well as the war in Europe, unprecedented in its scale for the XXI century, again, after the Second World War, raise the question of ways to overcome a number of macroeconomic consequences of this war and ensure macroeconomic stability. Accordingly, the study of foreign experience of countries that quickly managed to restore macroeconomic stability after the Second World War, in particular, at the expense of banks and bank lending to industry, is of particular relevance. In the domestic scientific literature, to date, there is no comprehensive study of the contribution to the post-war reconstruction and restoration of macroeconomic stability of such an important type of bank lending as bank lending to industry. The purpose of the study is to reveal the role of bank lending to industry in overcoming the macroeconomic consequences of the war and in ensuring macroeconomic stability, taking into account foreign experience. The article considers the macroeconomic consequences of armed geopolitical conflicts and wars. The macroeconomic consequences of the war of positive and negative nature are allocated. The role and contribution of banks and bank lending to industrial enterprises in overcoming the negative macroeconomic consequences of the Second World War is analyzed. The role of development loans provided to industry by international financial institutions, in particular the International Bank for Reconstruction

and Development, is highlighted. The role of bank lending to industrial enterprises in the "economic miracle" that took place in the period after World War II in Germany and Japan is analyzed. It is found out why the countries, which preserved the bank-oriented financial system and were rebuilt with the help of credit instruments of development banks, restored macroeconomic stability after the Second World War at a somewhat faster pace.

Ключові слова: банки, промислові підприємства, банківське кредитування промислових підприємств, макроекономічне середовище, війна, збройний геополітичний конфлікт, макроекономічні наслідки війни.

Key words: banks, industrial enterprises, bank lending to industrial enterprises, macroeconomic environment, war, armed geopolitical conflict, macroeconomic consequences of war.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Події сучасності, які характеризуються суттєвим загостренням множинних геополітичних конфліктів, а також безпрецедентною за своїми масштабами для XXI ст. війною в центральній-східній Європі, знову, після Другої світової війни, підіймають питання щодо шляхів подолання цілої низки макроекономічних наслідків цієї війни та забезпечення макроекономічної стабільності. Відповідно, дослідження зарубіжного досвіду країн, яким досить швидко вдалося відновити макроекономічну стабільність після Другої світової війни, зокрема, за рахунок банків і банківського кредитування промисловості, набуває особливої актуальності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематиці щодо подолання макроекономічних наслідків війни, а також збройних геополітичних конфліктів присвячено значну кількість наукових праць. Зокрема, К. Рогофф (K. Rogoff) [4], Т. Петтінгер (T. Pettinger) [5], Ю. Городніченко, Д. Ронер (D. Rohner) [6] та ін. у своїх працях досліджували макроекономічні наслідки війни, при цьому Т. Петтінгер (T. Pettinger) виділив наслідки негативного та позитивного характеру. В. Г. Шепард (W. G. Shepherd) [9] дослідив особливості розподілу кредитних ресурсів на розвиток країн Європи у післявоєнний період між публічним та приватним секторами економіки. П. Берр (P. Behr), Р. Г. Шмідт (R. H. Schmidt) [16] досліджували роль банків та банківського кредитування промисловості у процесах відбудови післявоєнної економіки Німеччини. П. Шихен (P. Sheehan) [17] у своїй праці ґрунтовно досліджує особливості післявоєнної банківської системи Японії, її ролі в цілому, та внеску банківського кредитування ключових промислових галузей та об'єктів, зокрема, у створенні "економічного дива" у Японії у 1952—1990 рр.

Постановка завдання. Високо оцінюючи внесок науковців у розвиток проблематики банківського кредитування промислових підприємств, водночас, у вітчизняній науковій літературі, на сьогоднішній день, відсутнє комплексне дослідження внеску у післявоєнну відбудову та відновлення макроекономічної стабільності такого важливого виду банківського кредитування як банківське кредитування промисловості. Мета дослідження — розкрити роль банківського кредитування промисловості у подоланні макроекономічних наслідків війни та в забезпеченні макроекономічної стабільності, з огляду на зарубіжний досвід.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Роль та внесок банківського кредитування промислових підприємств у процеси забезпечення стабільного макроекономічного середовища має низку особливостей, коли йдеться про вплив таких форс-мажорних макроекономічних чинників як збройний геополітичний конфлікт та війна.

У воєнний період розвиток банківського кредитування промисловості було призупинено: в основному, банки концентрували зусилля довкола забезпечення фінансування державного дефіциту (викуп спеціально-емітованих державних цінних паперів: військових облігацій або казначейських військових зобов'язань тощо). Зокрема, в Німеччині до кінця Першої світової війни в сукупних активах Sparkassen (спеціалізовані ощадні установи, які на початку XX ст. за функціями і спектром банківських послуг почали перетворюватися на універсальні банки, а офіційно набули статусу універсальних — у 1921 р.), частка військових позик становила 35% [1]. У період Другої світової війни у США, які вступили у війну 8 грудня 1941 р., тільки за дев'ять місяців 1942 р. банки викупили близько 60% чистих запозичень Казначейства [2]. До такої практики фінансової підтримки дефіциту державного бюджету звертаються і в Україні внаслідок формування збройного геополітичного конфлікту з Російською федерацією у 2014 р., який переріс у повномасштабну війну 24 лютого 2022 р. Так, після 24.02.2022 р. і станом на 27.09.2022 р. за рахунок продажу військових облігацій до державного бюджету України вдалося залучити 145 339,15 млрд грн (за курсом НБУ) [3].

Змістовно роль та внесок банківського кредитування промисловості можна розкрити шляхом аналізу окремих аспектів його участі в процесах подолання макроекономічних наслідків війни.

В результаті аналізу низки наукових джерел [4—6], можна виокремити такі негативні макроекономічні наслідки війни: суттєве збільшення рівня інфляції; збільшення облікової ставки Центрального банку; зростання державного боргу; зменшення працездатного населення; зростання цін/дефіцит на сировинних та товарних ринках; дефіцит продовольства; зменшення обсягу ВВП; зменшення внутрішніх та іноземних інвестицій; руйнування будівельної інфраструктури; руйнування промислової інфраструктури; процес деглобалізації.

В той же час, окремі дослідники, серед яких Т. Петтінгер (T. Pettinger) [5] виділяють також низку макро-

економічних наслідків війни, які можна віднести до позитивних, а саме: повна зайнятість (за рахунок жінок, адже чоловіки, як правило, в армії); прискорені темпи економічного зростання; підвищення рівня інновацій, адже уряд інвестує в технології (зокрема, розробка США радару/реактивного двигуна у Другу світову війну, що можуть бути використані в мирних цілях); модифікація соціальних настанов (зокрема, вихід жінок на ринок праці після Першої світової війни).

Хоча в 1945 р. закінчився найстрашніший воєнний конфлікт в історії, що призвів до безпрецедентних руйнувань та масових людських жертв, наступна чверть сторіччя закарбувалася в колективній пам'яті як найдивовижніший період економічного зростання та соціального прогресу в Європі.

У післявоєнній відбудові основна роль належить міжнародній фінансовій допомозі (План Маршала, 1948 р.), державним фінансам та державним банкам, створеними за їх участю спеціальним кредитним установам, та міжнародним фінансовим інституціям.

Так, 27 грудня 1945 р. було створено Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) з метою відбудови країн, постраждалих від Другої світової війни, а також для заохочення розвитку виробничих потужностей та засобів виробництва у менш розвинених країнах. Міжнародний банк реконструкції та розвитку також характеризується як "... міст від війни до миру, а також від державного до приватного фінансування у цій сфері, і від державного до приватного фінансування в цій галузі" [7]. МБРР став однією із п'яти основних фінансових установ групи Світового банку [8]. Фінансово-організаційні аспекти діяльності МБРР наведено на рис. 1.

Разом з утворенням МБРР й інших банків розвитку, бере початок активний розвиток такого важливого різновиду банківського кредитування промислових підприємств як банківське кредитування промислових підприємств в рамках міжнародних програм підтримки розвитку промисловості. Так, у післявоєнний період ці кредити відносилися до групи кредитів на розвиток, що надавалися банками розвитку та іншими фінансовими інституціями на відбудову економіки і подолання макроекономічних наслідків Другої світової війни як у державний, так і в приватний сектор.

З нашої точки зору, особливу наукову цінність з огляду на тему нашого дослідження, становить праця Вільяма Г. Шепарда (William G. Shepherd) [10]. Так, науковець у дослідженні особливостей розподілу кредитів на розвиток, наданих країнам на післявоєнну відбудову економіки провідними фінансовими інституціями (ЕксімБанк (EximBank), МБРР (IBRD), Фонд кредитів на розвиток (DLF), Міжнародна фінансова кооперація (IFC)),

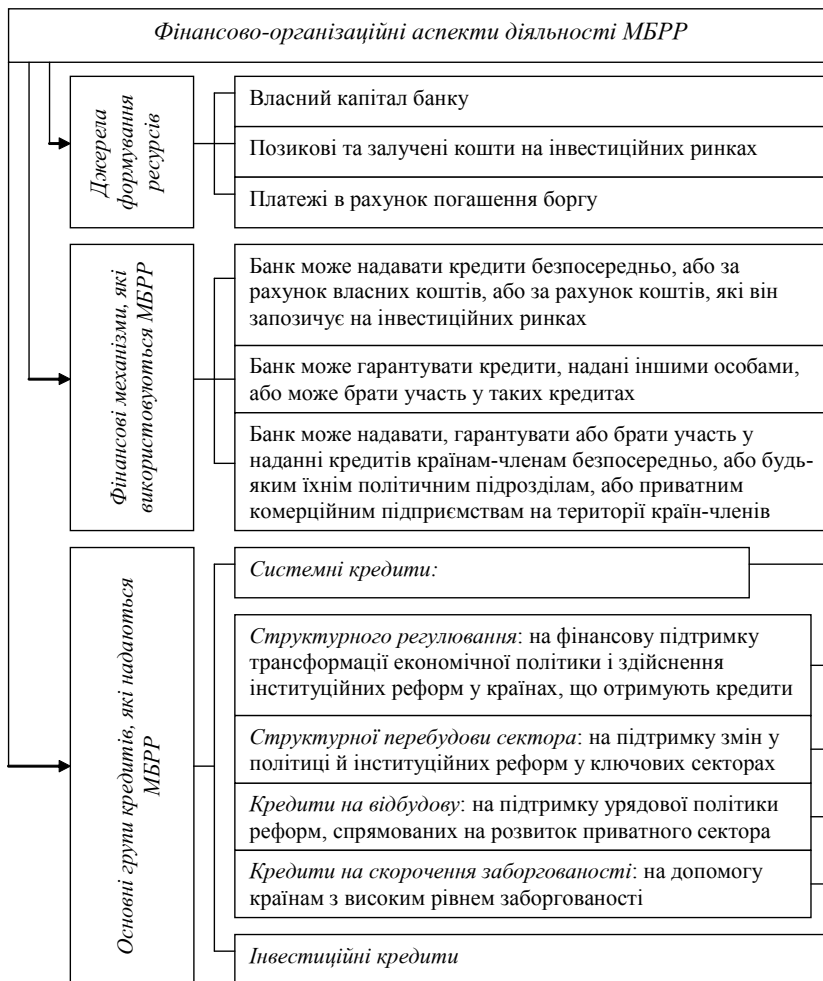
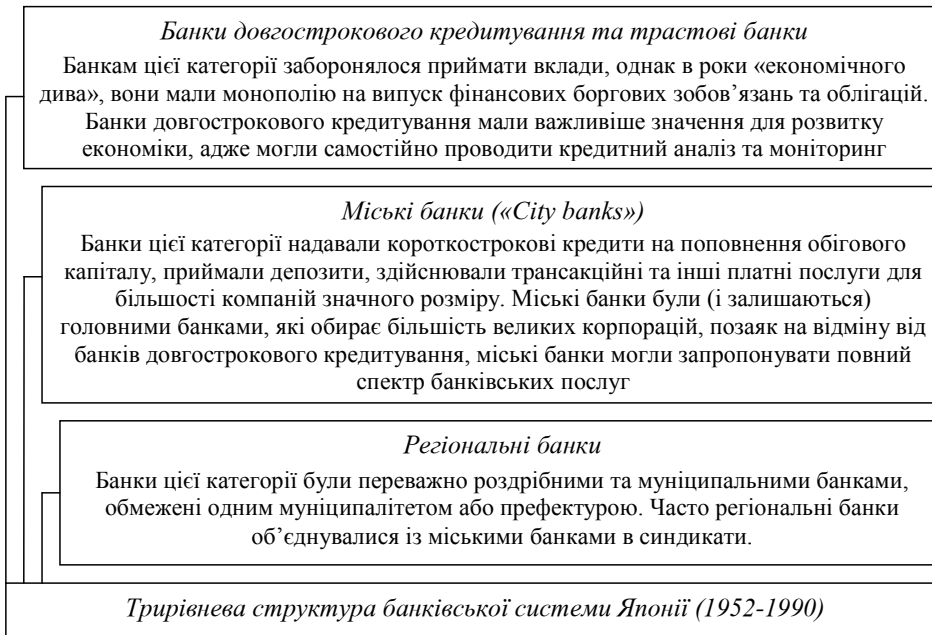

Рис. 1. Фінансово-організаційні аспекти діяльності Міжнародного банку реконструкції та розвитку

Джерело: складено автором на основі [7; 8].

з'ясував, що у період 1945—1961 рр., із загальної суми кредитів у 8,786 млн дол. на суб'єкти державного сектору було виділено 6,294 млн дол., тоді як на приватних позичальників -2,492 млн дол. Так, приватні позичальники отримали дві третини від загального обсягу кредитів. Якщо аналізувати ситуацію за різними секторами економіки, то мало місце переважаювання державних позик у галузях транспорту та зв'язку, енергетиці, сільському господарстві, багатоцільових та інших проєктах, тоді як кредити на розвиток, надані приватному сектору були спрямовані на розвиток саме промислових підприємств [9].

Як вже зазначалося вище, важлива роль у післявоєнній відбудові Європи належала Плану Маршала. Зокрема, план передбачав надання допомоги Європі зі сторони США на суму 13,325 млрд. дол. (сьогоднішній еквівалент — близько 169,5 млрд. дол.), при цьому всього 1,4 млрд. дол. із цієї суми були кредитами, інше — гранти (близько 90%) [10]. Слід зазначити, що мета Плану Маршала була одна — відбудова, подолання руйнівних наслідків війни у Західній Європі, але спосіб використання коштів відрізнявся. Так, Франція залучала допомогу від США та розподіляла її через державний бюджет, а в Західній Німеччині для цих цілей створили спеціальний банк — Кредитну установу для відбудови (нім. Kreditanstalt für Wiederaufbau — KfW).

Рис. 2. Три рівні банків Японії в роки "економічного дива"

Джерело: складено автором на основі [17].

Так, на початку свого існування KfW відігравав ключову роль у відбудові Західної Німеччини. Зокрема, фінансові ресурси, які спрямовувалися до банку в межах Плану Маршала, розподілялися банком на програми відбудови у вигляді кредитів, а коли вони поверталися до банку, то знову спрямовувалися на різні програми відбудови та розвитку [10].

Як зазначають дослідники, країни, які використовували фінансові ресурси від плану Маршала через банки реконструкції та розвитку, відбудовувалися в більш стрімких темпах. Також банківські процедури забезпечили мінімізацію та неефективне використання цих фінансових ресурсів [11].

Більш того, країни, які отримали найбільше фінансових ресурсів від плану Маршала (Велика Британія, Швеція, Греція) розвивалися в післявоєнний період повільно. Але найвищі темпи економічного зростання продемонстрували ті, хто отримав найменше — Німеччина, Австрія, Італія. Так, відновлення відбувалося лише тоді, коли була оздоровлена фінансова та монетарна система [11].

Важливу роль у процесах відновлення макроекономічної стабільності, під контролем держави, відігравали саме банки та банківські кредитно-інвестиційні операції з підприємствами критично важливих промислових галузей у Японії та у Німеччині.

Після Другої світової війни економіка Німеччини була зруйнована: було знищено близько 20% житлового фонду; виробництво продовольства на душу населення в 1947 р. складало лиш 51% від рівня 1938 р.; обсяг промислового виробництва в 1947 р. складав лиш 1/3 від рівня 1938 р.; більш того, більша частина працездатного чоловічого населення була втрачена. Однак за 20 років опісля, економіці Німеччини дивувалася більша частина світу [12].

Післявоєнне зростання було екстраординарним — лише за період з 1953 р. по 1963 р. обсяг виробництва збільшився удвічі. В значній мірі, "економічному диву"

в Німеччині сприяла Лондонська боргова угода 1953 р. (відповідно до якої близько половини боргів Німеччини було списано, іншу частина віднесено на довгострокову перспективу). Велику роль мали прямі іноземні інвестиції, переважно США (за період з 1950 по 1957 р. обсяг інвестицій у Німеччині збільшився на 81%) [13].

Важливу роль у післявоєнній відбудові німецької економіки взяли на себе банки. Зокрема, протягом тривалого періоду після Другої світової війни топ-менеджери крупних банків вважали, що несуть особливу відповідальність за розвиток німецьких промислових підприємств, та намагалися діяти відповідним чином. Таке бачення розділя-

ли багато політиків і більша частина суспільства. Разом із крупними страховими компаніями, банки створили тісну мережу для забезпечення капітальних і особистих зв'язків з найкрупнішими промисловими корпораціями Німеччини, яку часто називають "Deutschland-AG". Відповідно, банки домінували на фондовому ринку, та деяких інших елементах фінансового сектору [14]. Як зазначають П. Берр (P. Behr) та Р. Г. Шмідт (R. H. Schmidt) "лиш меншість усіх німецьких банків, що складає навіть не половину від загального обсягу банківських активів, є приватними і водночас націленими на прибуток; ...банки з державною участю мають мандат на підтримку місцевої, регіональної, або як у випадку з KfW-Banking Group, національної економіки". Так, вчені доходять висновку, що саме сконцентрованість банківської системи на сприянні макроекономічному зростанню, є причиною відсутності серйозних банківських криз у Німеччині після Другої світової війни та макроекономічної стабільності [15].

Нетиповим є приклад "економічного дива" у Японії після Другої світової війни та участь у ньому банківського кредитування промислових підприємств. Так, по закінченню Другої світової війни, рівень промислового виробництва в Японії становив 20% показників 1939 р., а 70% усіх промислових потужностей було зруйновано. Окрім того, країна втратила всі захоплені території, від яких залежало постачання сировини, палива та продовольства [16].

Зростанню ролі банків у відбудові післявоєнної економіки Японії сприяло те, що японська влада прийняла чітке рішення відмовитися від зорієнтованого на ринок облигацій фінансового сектору, модель якого окупаційні сили США прагнули адаптувати, та сконцентрувалися на фінансовій системі, на чолі якої були банки. Причина цього вибору була в зацікавленості політики уряду в: 1) стабільному і передбачуваному макроекономічному середовищі; 2) мінімальній залежності від зовнішнього фінансування та збільшення дефіциту рахунків поточ-

них операцій; 3) можливості спрямовувати фінансові ресурси в важливій для економічного розвитку галузі [17].

П. Шихан (P. Sheehan), дослідник "економічного дива" у післявоєнній Японії, зазначає: "... багато спостерігачів в інших країнах вважали, що Японія відкрила унікальну та культурно японську модель економічної та фінансової діяльності, яка перевершує моделі традиційних західних ринкових економік, а структура та організація банківської системи, зокрема, її потужні та престижні крупні міські банки та їх "система головних банків" — були названі ключовою перевагою цієї моделі" [17].

Примітно, що визначення "головний банк" у наукових джерелах не існує, але відомо, що у роки "економічного дива" для нього були характерними такі риси: сформовані зв'язки із корпоративними клієнтами (перший банк клієнта); входження в історичну або поточну групу корпорації; є основним кредитором корпорації; є зберігачем найбільшої частки депозитних вкладів корпорації, а також відповідальний за розрахунки та обробку операцій корпорації-клієнта з його контрагентами; є важливим/основним (але не контролюючим) акціонером фірми; надає суттєву управлінську підтримку шляхом призначення на керівні посади співробітників банку; надає консультативні послуги [17].

Слід зазначити, що саме міські банки були (та залишаються) "головними банками" для великих корпорацій в Японії. Недоліком міських банків було те, що вони не могли надавати довгострокові кредити підприємствам, але ці банки стали основними покупцями довгострокових зобов'язань у трастових банків та банків довгострокового кредитування (в середньому 45% у період з 1956 р. по 1965 р.), замінивши колишнього основного покупця — Міністерство фінансів.

Завдяки "системі головних банків" завдання щодо піднесення ключових промислових галузей Японії для забезпечення максимальної макроекономічної стабільності в країні ефективно виконувалося. Так, використовуючи механізм адміністративного керівництва, влада Японії могла обирати відповідні галузі та проекти для фінансування банками, не приймаючи прямих рішень стосовно виділення кредитних коштів. Така система потребувала наявності аналітичного потенціалу та здатності до моніторингу від головного банку, який відповідав за комплексну перевірку підприємств-позичальників, формування синдикатів, а також реструктуризацію підприємств-позичальників у разі настання кризи.

Ізоляція ринку грошових капіталів Японії від міжнародного фінансування сприяла забезпеченню достатнього рівня кредитного капіталу всередині країни за допомогою банківської системи, та дозволила не залежати від коливань на світових ринках, хоча цей процес супроводжували "фінансові репресії". Так, в роки "економічного дива" в Японії діяла неявна "соціальна угода", відповідно до якої домогосподарства погоджувалися на низьку дохідність депозитів та низьку якість життя в обмін на економічну систему, яка забезпечувала швидкі темпи зростання ВВП та доходів населення.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

За підсумками здійсненого дослідження, можна дійти наступних висновків:

— в науковій літературі досить часто зустрічається обґрунтування ролі банків у процесах макроекономічної відбудови у післявоєнний період, однак мало уваги акцентується на розкритті внеску саме банківського кредитування промисловості як кредитно-інвестиційного інструменту, який використовувався з цією метою;

— зарубіжний досвід свідчить, що країни, в яких домінуючою ланкою фінансової системи залишилися банки, спромоглися більш ефективно використовувати фінансову допомогу та міжнародні кредити, а, отже, прискорити темпи економічного зростання у післявоєнний період;

— роль банків та банківського кредитування промислових підприємств у процесах відбудови економіки після війни можна охарактеризувати так: з однієї сторони, банківське кредитування є потужним інструментом розвитку промислового сектору економіки, який є локомотивом будь-якої індустріально-розвиненої країни; а з іншої сторони — саме підхід банків у питаннях розгляду щодо можливості кредитування, аналізу та моніторингу показав себе надзвичайно ефективно у процесі виконання задачі з відбудови економіки, головним чином, за рахунок кредитування стратегічно важливих промислових галузей та підприємств (зокрема, на прикладі Німеччини та Японії).

Перспективними напрямками майбутніх досліджень, з нашої точки зору, можуть бути вивчення можливостей створення в післявоєнній Україні банку відбудови та розвитку, а також розробки спеціальних програм з боку уряду, які б заохотили банки до кредитування стратегічно-важливих і критично-важливих суб'єктів промислової діяльності, чому і будуть присвячені подальші наукові дослідження.

Література:

1. Guinnane, Timothy W. Delegated Monitors, Large and Small: The Development of Germany's Banking System, 1800—1914. Yale University's Economic Growth Center Discussion Paper. 2001. 835. 1—89. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/98270/1/cdp-835.pdf>
2. Charles R. Whittlesey. The Banking System and War Finance. 1943. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/6908398.pdf>
3. Міністерство фінансів України. Офіційний веб-сайт. URL: https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572
4. Rogoff K. The long-lasting economic shock of war. 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2022/03/the-long-lasting-economic-shock-of-war>
5. Pettinger T. Economic impact of war. 2022. URL: <https://www.economicshelp.org/blog/2180/economics/economic-impact-of-war/>
6. Gorodnichenko Y. & Rohner D. The Economic Consequences of the War. 2022. URL: <https://cepr.org/debates/economic-consequences-war>

7. Questions and Answers about the International Bank for Reconstruction and Development. Washington DC, 1948. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/564141482832046583/pdf/109971-WP-Box396323B-PUBLIC-Questions-and-Answers-About-the-International-Bank-for-Reconstruction-and-Development.pdf>

8. International Bank of Reconstruction and Development (IBRD). 2022. URL: <https://www.geeksforgeeks.org/international-bank-of-reconstruction-and-development-ibrd/>

9. Shepherd G. W. Development Loans to Private Borrowers, 1945—1961. 1964. URL: <https://ur.booksc.me/book/50951770/165046>

10. The Marshall Plan at 75: Lessons for Ukraine? 2022. URL: <https://www.wilsoncenter.org/event/marshall-plan-75-lessons-ukraine>

11. Шаров О. М. Уроки та перспективи "плану Маршалла" для України. 2014. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-09/sharov_25-9-14.pdf?__cf_chl_tk=L8kXXOxaS649NThuTXW0Qm58P8FPrN2ToI9OAomKnUU-1657700750-0-gaNycGzNCGU

12. David R. Henderson. German Economic Miracle. 2008. URL: <https://www.econlib.org/library/Enc/GermanEconomicMiracle.html>

13. German economic miracle: thanks to debt relief? URL: <https://www.dw.com/en/german-economic-miracle-thanks-to-debt-relief/a-16630511>

14. Hackethal A., Schmidt R. Tyrell M. The transformation of the German financial system. *Revue d'conomie politique*. 2006. 116. 431-456. URL: <https://doi.org/10.3917/redp.164.0431>

15. Behr P. & Schmidt, R. The German Banking System. 2016. DOI: 10.1057/978-1-137-52144-6_21.

16. 5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya.html

17. Sheehan P. The Main Bank System and its Role in the Japanese Economic Miracle. 2012. DOI:10.13140/RG.2.2.17120.38400

References:

1. Guinnane, T. W. (2001), "Delegated Monitors, Large and Small: The Development of Germany's Banking System, 1800—1914", *Yale University's Economic Growth Center Discussion Paper* vol. 835, pp. 1—89, available at: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/98270/1/cdp835.pdf> (Accessed 05 Oct 2022).

2. Whittlesey, C. R. (1943), "The Banking System and War Finance", available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/6908398.pdf> (Accessed 05 Oct 2022).

3. Ministry of Finance of Ukraine. Official website (2022), available at: https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572 (Accessed 05 Oct 2022).

4. Rogoff, K. (2022), "The long-lasting economic shock of war", available at: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2022/03/the-long-lasting-economic-shock-of-war> (Accessed 05 Oct 2022).

5. Pettinger, T. (2022), "Economic impact of war", available at: <https://www.economicshelp.org/blog/2180/economics/economic-impact-of-war/> (Accessed 05 Oct 2022).

6. Gorodnichenko, Y. and Rohner, D. (2022), "The Economic Consequences of the War", available at: <https://cepr.org/debates/economic-consequences-war> (Accessed 05 Oct 2022).

7. World Bank (1948), "Questions and Answers about the International Bank for Reconstruction and Development", available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/564141482832046583/pdf/109971-WP-Box396323B-PUBLIC-Questions-and-Answers-About-the-International-Bank-for-Reconstruction-and-Development.pdf> (Accessed 05 Oct 2022).

8. International Bank of Reconstruction and Development (IBRD) (2022), available at: <https://www.geeksforgeeks.org/international-bank-of-reconstruction-and-development-ibrd/> (Accessed 05 Oct 2022).

9. Shepherd, G. W. (1964), "Development Loans to Private Borrowers, 1945—1961", available at: <https://ur.booksc.me/book/50951770/165046> (Accessed 05 Oct 2022).

10. Woodrow Wilson Center (2022), "The Marshall Plan at 75: Lessons for Ukraine? 2022", available at: <https://www.wilsoncenter.org/event/marshall-plan-75-lessons-ukraine> (Accessed 05 Oct 2022).

11. Sharov, O. M. (2014), "Lessons and prospects of the "Marshall Plan" for Ukraine", available at: (https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-09/sharov_25-9-14.pdf?__cf_chl_tk=L8kXXOxaS649NThuTXW0Qm58P8FPrN2ToI9OAomKnUU-1657700750-0-gaNycGzNCGU) (Accessed 05 Oct 2022).

12. Henderson, D. R. (2008), "German Economic Miracle", available at: <https://www.econlib.org/library/Enc/GermanEconomicMiracle.html> (Accessed 05 Oct 2022).

13. Becker, A. (2013), "German economic miracle: thanks to debt relief?", available at: <https://www.dw.com/en/german-economic-miracle-thanks-to-debt-relief/a-16630511> (Accessed 05 Oct 2022).

14. Hackethal, A., Schmidt, R. and Tyrell, M. (2006), "The transformation of the German financial system", *Revue d'conomie politique*, vol. 116, pp. 431—456. <https://doi.org/10.3917/redp.164.0431>

15. Behr, P. and Schmidt, R. (2016), "The German Banking System", available at: https://www.researchgate.net/publication/312447349_The_German_Banking_System (Accessed 05 Oct 2022). DOI:10.1057/978-1-137-52144-6_21.

16. Zhelezniak, Ya. (2022), "5 stories of economic success after the war: global experience for Ukraine", available at: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya.html (Accessed 05 Oct 2022).

17. Sheehan, Paul (2012), "The Main Bank System and its Role in the Japanese Economic Miracle", available at: https://www.researchgate.net/publication/32657-2993_The_Main_Bank_System_and_its_Role_in_the_Japanese_Economic_Miracle (Accessed 05 Oct 2022). DOI:10.13140/RG.2.2.17120.38400

Стаття надійшла до редакції 13.10.2022 р.